
Ortaokul Öğrencilerinin Harita Okuryazarlık Becerilerine İlişkin Bir Değerlendirme¹

Hüseyin EROL²

Geliş Tarihi: 21.06.2017

Kabul Tarihi: 13.12.2017

Araştırma Makalesi

Öz

Bu araştırmanın amacı ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeyleri ile ilgili yeterli bilgiye sahip olup olmadıklarını incelemektir. Bu araştırma, tarama modelinde nicel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini Adıyaman il merkezinde bulunan üç ortaokulda seçkisiz olmayan amaçsal ölçüt örneklemesine uygun olarak seçilen 7. sınıfta öğrenim gören 96 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen bir soru formu kullanılmıştır. Sorular 2017 ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımlar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerinin çoğunlukla orta düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin sınıfta öğrendikleri bilgileri sadece ezberlemeleri pratikte çok fazla kullanmamaları ya da harita üzerinde yeterince çalışmamaları, coğrafi bilgileri yeterince yorumlamamaları nedeniyle coğrafi bilgilerinin yeterince gelişmediği yanı sıra ortaokul sosyal bilgiler dersi öğrenci çalışma kitaplarında harita okuryazarlığı konusunda yeterli sayıda etkinliğe yer verilmemesinin bu becerinin gelişmesini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Araştırmanın bu alanda yapılacak çalışmalar için önemli bir veri kaynağı olacağı düşünülmektedir. Öğrenci çalışma kitaplarında bu konuyla ilişkili etkinliklere daha fazla yer verilebilir. Sosyal bilgiler kitaplarına daha ilgi çekici ve daha fazla sayıda haritalar eklenebilir. Okul koridorlarında veya sınıflarda harita köşeleri oluşturabilir. Sosyal bilgiler öğretmenleri harita okuryazarlığı ile ilişkili konular işlenirken farklı etkinlik ve materyallerle öğrencilerde bu becerinin daha fazla gelişmesini sağlayabilirler.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler eğitimi, harita okuryazarlığı, ortaokul

---

¹ Bu çalışma, 4-6 Mayıs 2016 tarihlerinde Eskişehir’de düzenlenen 6. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumunda sunulan bildirinin genişletilmiş biçimidir.

² Adıyaman Türkiye Petrolleri Ortaokulu, e-mail: h02.erol@hotmail.com

An Evaluation on Secondary School Students' Map Literacy Skills

---

Submitted by 21.06.2017

Accepted by 13.12.2017

Research Paper

Abstract

The aim of this research is to examine whether the 7th graders have satisfactory knowledge on map literacy levels. This research is a qualitative study in scanning model. The sample group of the research consisted of 96 7th graders chosen through not random purposeful criterion sampling in 3 secondary schools in the city center of Adiyaman. A question form developed by the researcher was employed as the data collection tool in the research. The questions were formed based on acquisitions of the curriculum of 2017 social studies course in secondary school. It was revealed through the findings of the research that the 7th graders' map literacy levels were mainly at intermediate level. The students' geographic knowledge is thought not to have improved sufficiently as they only memorized what they were taught during the course period but they didn't employ it too much in practice. This is also thought to happen because they did not study on maps and interpret geographic knowledge sufficiently. The fact that the workbooks for social studies course for secondary school don't involve the sufficient number of activities on map literacy can be said to have had negative effect on the development of these skills. The research study is thought to be an important data source for further studies on this field. The content on map literacy can be increased in course books for social studies. More activities on this issue can be employed in workbooks. More interesting maps, and in greater number, can be added in social studies course books. Corners for maps can be designed in school corridors or in classrooms. Social studies teachers can contribute to further development of these skills by using various activities and materials while teaching the topics related to map literacy.

Keywords: Education of social studies, map literacy, secondary school

Giriş

İnsanoğlu hayata adım atmasından itibaren çevresini gözlemlemeye başlar. İlk önce yakın çevreden başlayan daha sonra sosyalleşmenin de artmasıyla yaşanan meskenin dışına doğru şekil alan çevreyi anlama ve kavrama düşüncesi coğrafi bilginin ilk temeli sayılabilir. Birey okul hayatının başlamasıyla birlikte birbirinden farklı içeriklere sahip dersler sayesinde çok yönlü bir zihinsel gelişim sürecinin içerisinde kendisini bulur. İlkokul 1., 2. ve 3. sınıfta hayat bilgisi dersi ile başlayan 4. sınıftan 7. sınıfa kadar sosyal bilgiler dersi olarak devam eden bu iki derste öğrenci öncelikle yaşadığı çevreyi tanır. Daha sonra coğrafi mekânları, iklimleri, yüzey şekillerini öğrenmeye başlar. Okul hayatında temel coğrafi bilgi ve becerilerin öğrenildiği ilk derslerden biri sosyal bilgiler dersidir. Disiplinlerarası bir alan olarak tarif edilen sosyal bilgiler birçok bilim dalının bilgi birikimiyle oluşturulmuş bir alan olarak tanımlanmaktadır. Bu ders okul programları içerisinde sosyal bilim dallarının yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine özgü oluşturduğu içerik üzerinde birbiriyle uyumlu bir çalışma alanı sağlar. Sosyal bilgiler dersi birbirinden farklı kültürel değerlere sahip dünyayı bir bütün olarak algılayan genç insanların bilgiye dayalı, akla ve mantığa uygun karar alabilme yeteneklerini geliştirmede onlara yardımcı olmaktadır (Öztürk, 2007).

Temel coğrafi beceriler öğrencilerin coğrafiyi bilgiye sahip vatandaşlar haline gelmelerinde önemli bir yere sahiptir (Naylor ve Diem, 2001). Bu beceriler kişinin ilk başta yaşadığı yeri ya da farklı herhangi bir yeri haritada gösterebilme, günlük olayları meydana geldikleri yerler bağlamında anlayabilme gibi becerilerdir. Sayılan bu temel beceriler coğrafya okuryazarlığını da oluşturmaktadır (Altınbilek ve Sanalan, 2005). Bu beceriler arasında yer alan harita becerisi de öğrencilerin coğrafi olguları anlamalarında önemli bir yere sahiptir (Ünlü, 2011). Harita okumak ve yorumlamak, tarih ve sosyal bilimlerdeki temel

becerilerden biridir (California State Board of Education, 2000). İnsanoğlu ekonomik değeri olan tüm kaynakların bulunduğu sahaların tespit edilmesinde, ekonomik kalkınma planlarının hazırlanmasında, sınır anlaşmazlıklarının çözümlenmesinde, bir yeri konumlandırmak, verilen bilgilerden yararlanılarak yorum yapıp problem çözmek amaçlı haritalardan yararlanır (Demiralp, 2009; Koç ve Bulut, 2014). Haritalar coğrafya eğitimi için vazgeçilmez bir unsurdur. Verimli bir anlatım, etkili bir görsellik ve kalıcı bir öğretim olanağı sunarlar. Haritayı iyi analiz etmek ve öğrencilerde mekân algısını genişletmek için haritada bulunan bazı unsurların bilinmesi gereklidir (Kartal, 2016). Günümüzde cep telefonları, bilgisayarlar ve araçlardaki GPS'ler sayesinde gideceğimiz yerin konumunu belirleyebilmek haritayı doğru bir şekilde analiz edebilmek ve harita okuma becerisine sahip olmak gerekmektedir (Özcan, 2015).

Bireylerin olay, olgu ve objelerin farklı dağılışlarını anlayabilmesi ve bunları doğru bir şekilde yorumlayabilmesi için asgari düzeyde harita okuryazarlığına sahip olması gerekir (Clarke, 2003). Harita okuryazarlığı, haritadaki renklerden, işaretlerden, sembollerden ve harita lejantından yola çıkarak harita üzerinde yorumlama, analiz ve değerlendirme yapabilme becerisine verilen addır. Harita okuryazarlığı bireylerin mekânı algılamaları, yer-olay bağlantısı kurabilmeleri açısından büyük önem arz etmektedir (Akengin, Tuncel ve Gendek, 2016). Eğitim öğretim alanındaki değişim ve dönüşümle birlikte yeni eğitim-öğretim anlayışında görselliğin ağırlığı hissedilmektedir. Günümüzde her alanda farklı şekillerde ortaya konulan bilgilerin hangi şekillerde üretildiğini ve kullanıldığını anlayabilmek için günümüz insanı çoklu okuryazar olmak zorundadır. Bu okuryazarlık türleri içerisinde önemli bir yer teşkil eden harita okuryazarlığı mekânı algılamayla yakından ilgilidir (Sönmez, 2013; Duman ve Girgin, 2007). Harita okuryazarlığı insan yaşamının her evresinde fayda sağlar. Haritaları doğru okumak ve anlamak için bireylerin sosyal bilgiler dersinde yer alan harita

becerilerini kazanmış olması gerekmektedir (Kartal, 2016). Bu bağlamda ilköğretimde öğrencilere sembollerini anlama, perspektif algılama, yön belirleme, mesafe belirleme, yer bulma, ölçeği anlama, yükseklik haritalarını anlama şeklinde becerilerin öğretilmesi gereklidir (Özcan, 2015). Bu beceriler kazandırıldığı takdirde sosyal bilgiler dersinin harita yorumlama becerisi ile de öğrenciler soyut kavramları kavrayabilecek ve böylece ezbere aktarım önlenmiş olacaktır (Tabanlı, 2014).

1924 yılından günümüze uygulanmış olan sosyal bilgiler öğretim programlarında harita bilgisi, harita okuryazarlığı ile ilgili kazanımlara farklı şekillerde yer verilmiştir. 1924 tarihli öğretim programında öğrencilerin yakın çevrelerinden başlayarak gözlem yeteneklerinin geliştirilmesi konusunda öğretmenlerin yapacağı çalışmalara yer verilmiştir. 1926 öğretim programında öğretmenlerin haritaları aktif bir şekilde kullanmaları ve çizmeleri istenmiştir. Öğrencilere de harita çizdirme çalışmaları yaptırılması istenmiştir. 1936 öğretim programında 1926 öğretim programına benzer şekilde harita okuma ve harita çizdirme çalışmalarının yaptırılması istenmiştir. 1948 yılında uygulamada olan öğretim programında gösterip yaptırma tekniğinin harita konusunda kullanılması gerektiği belirtilmiştir. 1998 öğretim programında harita kullanımı ile ilgili hedef ve amaçlar yer almasına rağmen pratikte uygulamaya dönük çalışmalara yer verilmemiştir. Önceki programlarda yer alan harita çizdirme, plan yapma gibi harita okuryazarlığını geliştirecek etkinliklere 1998 programında programda yer verilmemiştir. 2004 sosyal bilgiler öğretim programında ise önceki programlara göre anlayış değişikliğine gidilmiş, öğrenci merkezli bir anlayış hâkim olmuştur (Merç, 2011; Üzümcü, 2007). 2005 - 2006 öğretim yılında uygulamaya giren ilköğretim sosyal bilgiler programında harita becerileri mekânı algılama becerisi altında harita çizme ve yorumlama olarak değerlendirilmiştir. Literatürde araştırma konusu ile ilgili farklı gruplar üzerinde yapılan çalışmaların olduğu tespit edilmiştir. Akar (2008), ortaokul öğrencilerinin

harita kullanma düzeyleri ve harita kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiştir. Aktürk (2012), sosyal bilgiler dersinde animasyon ve dijital harita kullanımının öğrencilerin mekân algılama becerisine etkilerini belirlemiştir. Ertuğrul (2008), ortaokul öğrencilerinin harita ve küre kullanma becerilerini incelemiştir. Öcal (2007), sosyal bilgiler dersinde 6. sınıf öğrencilerinin mekânsal biliş becerilerini araştırmıştır. Üzümcü (2007), ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde harita okuma becerisinin aktif öğrenme yöntemiyle kazandırılmasını incelemiştir. Balkan (2007), harita kullanmanın derse karşı tutum, hatırd tutma ve başarıya etkisini ortaya koymuştur. Öğütveren (2014), sosyal bilgiler 6. sınıf coğrafya konularının öğretiminde Google Earth programının başarıya etkisini araştırmıştır. Demirkaya, Çetin ve Tokcan (2004), ilköğretim birinci kademe öğrencilerine yön kavramı öğretiminde kullanılabilecek metotlar konusunu incelemiştir. Sönmez ve Aksoy (2012), ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin harita beceri düzeylerini ortaya çıkarmıştır. Bekdemir ve Polat (2016), sosyal bilgiler 5. ve 6. sınıf ders kitaplarında harita kullanımı konusunu araştırmıştır. Yapılan bu çalışmalar göz önüne alındığında ortaokul öğrencilerinin harita okuryazarlık beceri düzeylerini inceleyen bir çalışmanın yapılmamış olmasından hareketle öğrencilerin harita okuryazarlığı konusundaki var olan durumlarının ortaya konulmasının önemli olacağı düşünülmüştür. Yapılan bu araştırma ile birlikte 7. sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık beceri düzeyleri ortaya çıkarılarak öğrencilerin haritaları okuma, yorumlama beceri düzeyleri belirlenip ortaya çıkan bulgulardan hareketle var olan durum tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Öğrencilerin okul hayatında temel coğrafi bilgileri edindikleri ilk dersler arasında hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi vardır. Ortaokul düzeyinde daha ayrıntılı öğrenmeye başlanan coğrafi bilgilerle öğrencilerin coğrafi olayları algılama ve yorumlama biçimleri değişmekte ve daha anlamlı hale gelmektedir. Sosyal bilgilerin temel bilgi kaynaklarından biri

olan coğrafya sayesinde öğrencilerin harita okuryazarlık becerileri gelişme gösterir. Dünyanın neresinde olursa olsun insanlar yaşadıkları mekân hakkında bilgi edinmek isterler. Yeryüzündeki farklı mekânlar hakkında bilgi edinmede en önemli başvuru kaynağı haritalardır (Merç, 2011). Sınıf içerisinde eğitim öğretim faaliyeti yapılırken kullanılan görsel ve işitsel materyaller ne kadar fazla olursa öğrencilerin motivasyonunun o derece artacağı bilinmektedir. İyi bir öğretmen bu materyalleri nerede ve ne zaman kullanacağını iyi bir şekilde planlamalıdır (Cemaloğlu, 2005). Sınıflarda kullanılan görsel materyallerin başında da haritalar gelmektedir (Akar, 2008). Özellikle sosyal bilgiler dersinde vazgeçilmez ders araç gereçlerinin başında haritalar vardır. Yapılan araştırmalar sosyal bilgiler dersinde haritaların %55 ile en fazla kullanılan materyal olduğunu ortaya koymuştur (Göksel, 2007). İlkokulda yönlerin öğretilmesi ile başlayan harita okuryazarlığı ilerleyen sınıflarda öğrencinin yaşadığı yeri harita üzerinde bulması, komşu ülkelerin lokasyonlarını öğrenmesi, ülkelerarası ilişkilerde coğrafyanın önemini kavraması ve bununla ilgili çıkarımlar yapmasını sağlayacak şekilde öğretilmektedir. Burada da akla ilk gelen soru ortaokul öğrencilerinin haritaları okuma, yorumlama becerisini kazanıp kazanmadıklarının ortaya çıkarılmasıdır. Yapılan bu araştırma bu yönüyle ortaokul öğrencilerinin harita okuryazarlık beceri düzeylerinin tespit edilmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Problem Cümlesi

7. Sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık beceri düzeyleri nedir?

Alt Problemler

1. 7. sınıf kız ve erkek öğrencilerinin harita okuryazarlık beceri düzeyleri nedir?
2. 7. sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerine ilişkin puanlar annenin eğitim seviyesine göre değişmekte midir?

3. 7. sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerine ilişkin puanlar babanın eğitim seviyesine göre değişmekte midir?

4. 7. sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerine ilişkin puanlar ailenin gelir düzeyine göre değişmekte midir?

5. 7. sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık beceri düzeylerine ilişkin puanlar atlas sahibi olup olmamalarına göre değişmekte midir?

Yöntem

Bu çalışma tarama modelinde nicel bir çalışmadır. Bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan araştırmalara tarama araştırması denir. Bu tür araştırmalar, daha çok “ne, nerede, ne zaman, hangi sıklıkta, hangi düzeyde, nasıl” gibi soruların cevaplandırılmasına olanak tanır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014). Bu çalışmada da ortaokul öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Nicel araştırma yaklaşımı kapsamında yapılan araştırmaların çoğunda betimleyici tarama modelleri yaygın olarak kullanılmaktadır (Cohen ve Manion, 2007; Çepni, 2005).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2016-2017 eğitim öğretim yılında Adıyaman il merkezinde öğrenim gören 7. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini Adıyaman’da il merkezinde üç ortaokulda 7. sınıfta öğrenim gören 96 öğrenci oluşturmaktadır. Bu çalışmadaki okullar seçkisiz olmayan amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklemeyle seçilmiştir. Araştırmada 7. sınıf öğrencilerinin seçilmesinin sebebi bu sınıf düzeyindeki öğrencilerin ilkokuldan ortaokula kadar sosyal bilgiler dersi ile ilgili tüm kazanımları görmüş olmaları ve harita okuryazarlığı becerisini ilgilendirebilecek beceriye sahip olduklarının düşünülmüş olmasıdır.

Tablo 1

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri

Cinsiyet	f	%
Kadın	51	53
Erkek	45	47
Toplam	96	100.00

Tablo 1’de araştırmaya katılan öğrencilere ait demografik bilgilere yer verilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %53’ü kadın, %47’si erkek öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya A okulundan (üst sosyoekonomik düzey) 38 öğrenci, B okulundan (orta sosyoekonomik düzey) 32 öğrenci, C okulundan (alt sosyoekonomik düzey) 26 öğrenci katılmıştır. Bu çalışmadaki okullar belirlenirken ilk başta il milli eğitim müdürlüğünden okullarla ilgili bilgiler alındıktan sonra okul müdürleri ve öğretmenlerle görüşülerek okulların sosyo-ekonomik düzeyleri ile ilgili bilgiler alınarak seçim yapılmıştır. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki okulların seçilmesinin sebebi ailenin gelir düzeyinin, ebeveynlerin eğitim seviyesinin öğrencilerin harita okuryazarlık düzeylerine etkisinin olup olmadığını ortaya çıkarmak düşüncesiyle hareket edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen 7 sorudan oluşan bir soru formu kullanılmıştır. Sorular hazırlanırken öncelikle literatür konusunda ayrıntılı bir tarama yapılmıştır. Daha sonra ortaokul sosyal bilgiler öğretim programında araştırma konusuyla ilgili kazanımlar incelenmiş, sosyal bilgiler ders kitaplarında harita okuryazarlığı konusunun nasıl verildiği incelenerek sorular hazırlanmıştır. Soru formu Talim Terbiye Kurulunun yayınlamış olduğu ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan harita becerileriyle ilişkili harita okuryazarlığı, konum analizi, mekân algılama, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama becerileri (MEB, 2017) göz önünde bulundurularak

hazırlanmıştır. Sorular hazırlandıktan sonra geçerliliğin ve güvenilirliğin sağlanması amacıyla uzman (Adıyaman merkezde görev yapan 2 sosyal bilgiler öğretmeni ve Adıyaman Üniversitesinden iki öğretim üyesi) görüşüne sunulmuştur. Hazırlanan soru formu ile 14 öğrenciye pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamada hazırlanan soruların araştırma amacına hizmet edip etmediğine öncelikli olarak bakılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda formdaki 1 soru çıkarılmıştır. Elenen bu soruda hazırlanan haritanın net çıkması sorunun anlaşılabilirliğini olumsuz etkilediğinden bu şekilde hareket edilmiştir. 2 soruda da (2. ve 7. soru) yeniden düzenlemeye gidilmiştir. Pilot uygulamada 2. soruda 4 tane sembol istenirken asıl uygulamada sembol sayısı artırılarak 5'e çıkarılmıştır. 7. soruda ise pilot uygulamadaki harita yerine asıl uygulamada daha net bir haritayla değişim yapılarak soru formuna son şekil verilmiştir.

Tablo 2

Ortaokul Öğrencilerinin Harita Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi İle İlgili Soruların Belirtke Tablosu

Soru	Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı	İlgili Kazanım
1	4	İnsanlar Yerler ve Çevreler	Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur.
2	5	İnsanlar Yerler ve Çevreler	Haritalar üzerinde yaşadığı bölgenin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.
3	6	İnsanlar Yerler ve Çevreler	Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.
4	4	İnsanlar Yerler ve Çevreler	Yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur.
5	6	İnsanlar Yerler ve Çevreler	Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.

6	5	İnsanlar Çevreler	Yerler ve	Haritalar üzerinde yaşadığı bölgenin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.
7	7	İnsanlar Çevreler	Yerler ve	Türkiye’de nüfusun dağılışı etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar.

Tablo 2’de araştırmada kullanılan soruların sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımlarla olan ilişkisi verilmiştir. 7. sınıf öğrencilerinin coğrafi bilgi alt yapıları ve görmüş oldukları sosyal bilgiler dersi içerikleri göz önüne alındığında hazırlanan soruların kazanımlarla ilişkili olmasına karar verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizi iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada öğrencilerin her bir soruya verdikleri cevaplar betimsel olarak analiz edilmiştir. Betimsel analizlerde öğrencilerden kaç tanesinin doğru ve yanlış cevap verdiği belirlenmiştir. Elde edilen verilerin frekans ve yüzdelik değerleri çıkarılarak yorumlanmıştır. Analizin ikinci aşamasında araştırmaya katılan öğrencilerin tüm sorulara verdikleri cevaplar analiz edilerek bulgular tablolar halinde sunulmuştur. Her bir soru 10 puan üzerinden değerlendirilerek öğrencilerin alabileceği maksimum bir puan (70) belirlenmiştir. 0-23 arası puan alan öğrenciler “alt düzey”, 24-46 arası puan alan öğrenciler “orta düzey”, 47-70 arası puan alan öğrenciler “üst düzey” kabul edilmiştir. Bu şekilde araştırmaya katılan öğrencilerin puanları hesaplanmıştır. Daha sonra öğrencilerin harita okuryazarlık sorularından aldıkları puanların ortalamaları hesaplanarak hangi düzeyde oldukları belirlenmiştir.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmannın alt problemlerine ilişkin elde edilen bulgulara ve bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri okullara göre harita okuryazarlık puan ortalamalarına ilişkin ait veriler tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Öğrenim Gördükleri Okullara Öğrencilerin Göre Harita Okuryazarlık Puan Ortalamaları

Düzye	f	%
Alt	21	21.87
Orta	52	54.16
Üst	23	23.95

Araştırmadan elde edilen verilerden 0-23 puan aralığına giren öğrencilerin oranı %21.87 (21 kişi), 24-46 puan aralığına giren öğrencilerin oranı %54.16 (52 kişi), 47-70 puan aralığına giren öğrencilerin oranı ise %23.95 (23 kişi) olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan tüm öğrencilerin toplam puan ortalaması 33.32 bulunmuştur. Bu bulgular 7. sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık beceri düzeylerinin çoğunlukla orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkenine ilişkin puan ortalamaları tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Puan Ortalamaları

Cinsiyet	Ortalama Puan
Kadın	34.73
Erkek	35.28

Cinsiyet değişkeninin öğrencilerin harita okuryazarlık beceri düzeylerine ilişkin puanlarına bakıldığında erkek öğrencilerin (35.28) ortalamasının kadın öğrencilerden (34.73) daha yüksek olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre temel coğrafi bilgilerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bu bulgu erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre coğrafi bilgi ve becerilerinin daha fazla olduğu şeklinde açıklanabilir. Cinsiyetin harita okuryazarlığı konusunda belirleyici etkisinin de olduğu söylenebilir. Erkek öğrencilerin kadın öğrencilere sosyal anlamda dışarıda geçirdikleri zamanın fazla olması, ilgi duydukları dijital oyunlardaki görsellerin, haritaların, konumlandırma becerisine katkı sunduğu şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim seviyesi değişkenine ilişkin puan ortalamaları tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5

Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Seviyesi

Eğitim Seviyesi	f	%	Ortalama Puan
Okuryazar değil	5	5.20	19.00
İlkokul	20	20.83	31.05
Ortaokul	11	11.45	27.90
Lise	25	26.04	35.64
Üniversite	35	36.45	37.28
Toplam	96	100.00	30.26

Öğrencilerden anneleri üniversite mezunu olanların (37.28) ortalama puanlarının anneleri okuryazar olmayan (19.00), ilkokul mezunu olan (31.05), ortaokul mezunu olan (27.90) ve lise mezunu olan (35.64) öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Annenin eğitim seviyesi yükseldikçe çocuğun harita okuryazarlık beceri düzeyinin de orantılı

bir şekilde arttığı görülmektedir. Ebeveynlerin eğitilmiş olmasının çocuklarına akademik anlamda katkı sunma noktasında destekleyici bir unsur olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının eğitim seviyesi değişkenine ilişkin puan ortalamaları tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6

Öğrencilerin Babalarının Eğitim Seviyesi

Eğitim Seviyesi	f	%	Ortalama Puan
Okuryazar değil	2	2.08	20.00
İlkokul	14	14.58	31.71
Ortaokul	16	16.66	33.75
Lise	16	16.66	35.56
Üniversite	48	50.00	35.20
Toplam	96	100.00	34.05

Öğrencilerden babaları lise mezunu olan (35.56) ve üniversite mezunu olan (35.20) öğrencilerin ortalama puanlarının babaları okuryazar olmayan (20.00), ilkokul mezunu olan (31.71) ve ortaokul mezunu olan (33.75) öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Babanın eğitim seviyesinin çocuğun harita okuryazarlık becerisine olumlu katkı sunduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin aylık gelir düzeyi değişkenine ilişkin puan ortalamaları tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Düzeyi

Gelir Düzeyi	f	%	Ortalama Puan
1000 - 1999	23	23.95	34.08
2000 - 2999	15	15.62	27.73
3000 - 3999	17	17.70	33.35
4000 - 4999	13	13.54	34.30
5000 - 5999	13	13.54	36.30
6000 ve üzeri	15	15.62	41.73
Toplam	96	100.00	34.58

Öğrencilerden ailesinin aylık geliri 6000 lira ve üzeri olanların ortalama puanının aylık geliri 1000-1999 lira arası olan, 2000-2999 lira arası olan, 3000-3999 lira arası olan, 4000-4999 lira arası olan ve 5000-5999 lira arası olan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin atlasının olup olmaması değişkenine ilişkin puan ortalamaları tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Öğrencilerin Atlasının Olup Olmaması

Atlası Olup Olmadığı	f	Ortalama Puan
Var	81	35.53
Yok	15	30.86

Atlas sahibi olan (35.53) öğrencilerin ortalama puanının atlas sahibi olmayan (30.86) öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle harita okuma becerisini geliştirmede temel başvuru kaynaklarından birisi olarak atlas bilinmektedir. Bu araştırmada

atlası olan öğrencilerin atlas sahibi olmayan öğrencilere göre daha iyi sonuçlar elde etmeleri atlas kullanımının önemini göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden harita okuryazarlık soru formundaki sorulara doğru cevap verenlerin sayıları ve yüzdeleri tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Harita Okuryazarlık Soru Formundaki Sorulara Doğru Cevap Verenlerin Sayıları ve Yüzdeleri

Soru	f	%
1	88	91.66
2	3	3.21
3	35	36.45
4	66	68.75
5	54	56.25
6	67	69.79
7	52	54.16

Öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde birinci soruya doğru cevap veren öğrencilerin 88 kişi olduğu (%91.66), görülmektedir. Bu soruda öğrencilerin ana ve arayönleri doğru bir şekilde gösterip gösteremedikleri ölçülmeye çalışılmıştır. Ortaya çıkan sonuç ortaokul öğrencilerinin büyük bir bölümünün yönleri doğru bir şekilde gösterebildiklerini ortaya koymaktadır. İkinci soruda haritalarda kullanılan bazı semboller (5 adet) verilmiş öğrencilerin bu sembollerin anlamlarını bilip bilmedikleri ölçülmeye çalışılmıştır. 5 adet lejant sembolünün tamamının ne anlama geldiğini bilen öğrenci sayısının sadece 3 kişi olduğu (%3.21) ortaya çıkmıştır. Bu soruda 5 sembolden 2 tanesini bilen öğrenci sayısı toplamda 26 kişi, sembollerden sadece birini bilen öğrenci sayısı 16 kişidir. Bu soruda yer alan 5 sembolün

hiç birini bilemeyen öğrenci sayısı ise 51 kişidir. Elde edilen bu bulgu öğrencilerin lejantta yer alan semboller konusunda ciddi anlamda yetersizlikleri olduğunu göstermektedir. Üçüncü soruya doğru cevap verenlerin 35 kişi olduğu (%36.45) ortaya çıkmıştır. Bu soruda öğrencilerin yer ve konumlandırma becerileri ölçülmeye çalışılmış harita üzerinde Suriye, Türkiye, Kıbrıs, Ege Denizi, Yunanistan üzerinden bir rota çizmeleri istenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 3/2'sinin bu soruya yanlış cevap vermiş olması kendi ülkelerini ve komşu ülkeleri harita üzerinde bulamamaları coğrafi okuryazarlığın temel alt yapısı kabul edilen harita üzerinde herhangi bir yeri bulma becerisinin öğrencilerde tam olarak gelişmediği şeklinde yorumlanabilir. Dördüncü soruya doğru cevap verenlerin 66 kişi olduğu (%68.75) görülmektedir. Bu soruda öğrencilerin yaşadıkları ili ve komşularını verilen harita üzerinde göstermeleri istenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir bölümünün doğru cevap vermiş olmasının yanında öğrencilerin 3/1'nin haritada yaşadığı ili bulamaması üzerinde durulması gereken bir konu olarak göze çarpmaktadır. Beşinci soruya doğru cevap verenlerin 54 kişi olduğu (%56.25) görülmektedir. Bu soruda verilen dünya haritası üzerinde güneşin ilk doğacağı ve son batacağı yerleri göstermeleri istenmiştir. Öğrencilerin büyük bir bölümünün dünyanın dönüş yönünden hareket ederek doğru bir çıkarımda buldukları, bazı öğrencilerin ise yönleri bilmediği ortaya çıkmıştır. Altıncı soruya doğru cevap verenlerin 67 kişi olduğu (%69.79) görülmektedir. Bu soruda öğrencilerin verilen harita üzerinde aralarında kuş uçuşu uzaklığı en fazla olan iki noktayı işaretlemeleri istenmiştir. Bu soruya yanlış cevap veren öğrencilerin haritadaki iki noktanın matematik konumunu bilmemeleri soruya yanlış cevap vermiş olmalarına sebep olmuş olabilir. Yedinci soruya doğru cevap verenlerin 52 kişi olduğu (%54.16) görülmektedir. Bu soruda Türkiye nüfus yoğunluğu haritası verilerek öğrencilerin haritadan neler anladıklarını yazmaları istenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin neredeyse yarısının haritadaki bilgileri kullanarak doğru yorum yapamamaları harita okuma ve yorumlama becerisinin öğrencilerde istenilen düzeyde gelişmediği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin farklı sosyo-ekonomik düzeydeki okullara göre elde ettikleri puan ortalamaları tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Okullara Göre Öğrencilerin Puan Ortalamaları

Okul	Sosyo-ekonomik düzey	f	Ortalama puan
A	Üst	38	40.89
B	Orta	32	32.15
C	Alt	26	29.15

Araştırmaya katılan öğrencilerden üst sosyoekonomik seviyedeki okulda öğrenim gören öğrencilerin ortalama puanın (40.89) orta düzey sosyoekonomik çevredeki okuldan (32.15) ve alt düzey sosyoekonomik çevredeki okuldan (29.15) daha yüksek olduğu görülmektedir. Okulun bulunduğu sosyo-ekonomik çevrenin öğrenci başarısını etkilediği söylenebilir. Elde edilen bu bulgular araştırmaya katılan hiçbir okulun öğrencilerinin “üst düzey” harita okuryazarlık puanına erişemediklerini ortaya koymaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmada 7. sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık beceri düzeyleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlardan hareketle harita okuryazarlığı konusunda bazı saptamalar mümkün olmakla birlikte bu konuyla ilgili ileride yapılacak çalışmalara katkı sunacağı düşünülerek bir takım önerilerde bulunulmuştur. Araştırma sonucunda 0-23 puan aralığına giren öğrencilerin oranı %21.87, 24-46 puan aralığına giren öğrencilerin oranı %54.16, 47-70 puan aralığına giren öğrencilerin oranı ise %23.95 çıkmıştır. Öğrencilerin aldıkları toplam puan ortalaması 33.32 bulunmuştur. Bu bulgulardan hareketle 7. sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık beceri düzeylerinin çoğunlukla orta düzeyde olduğu söylenebilir. Ertuğrul (2008), 6. sınıf öğrencilerinin harita ve küre kullanım becerilerini

incelediği çalışmasında öğrencilerin bu becerileri gerçekleştirme oranının %53 olduğunu tespit etmiştir. Araştırmacı ortaya çıkan bu sonucu ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita ve küre kullanım becerilerini kazanma düzeylerinin orta seviyede olduğunu gösterdiği şekilde yorumlamıştır. Araştırma konusuyla ilgili farklı gruplar üzerinde yapılan çalışmalarda Koç ve Çifçi (2016), sınıf öğretmeni adaylarının harita okuryazarlık düzeylerini inceledikleri çalışmalarında öğretmen adaylarının toplam puan ortalamasını 20.46 olarak bulmuştur. Araştırmacılar elde ettikleri sonuçlardan hareketle öğretmen adaylarının harita bilgi ve beceri düzeylerinin düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. İncekara ve Kantürk (2010), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının haritalarla ilgili temel görüşleri ve harita kullanımına yönelik yaklaşımlarını inceledikleri çalışmalarında öğretmen adaylarının yaşadıkları ilçeleri dilsiz bir il haritası üzerinde gösterebilme yeterliliklerinin oldukça düşük olduğunu (%18.9) ilköğretimden yükseköğretime kadar bu konunun üzerinde tekrar durulması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmalardan çıkan sonuçlar bu araştırmayı destekler niteliktedir. Bu durum “İlk ve ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin iller, önemli ulaşım ağları, doğal ve beşeri unsurların dağılımını haritalar üzerinde gösterememesi, farklı dağılım haritalarını kullanarak bir yerin coğrafi özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunamaması haritaları yeterince okuyamadığımızın ve kullanamadığımızın birer göstergesi olduğu kabul edilebilir.” (Koç, 2008). Kocalar ve Demirkaya (2014), farklı lise türlerinde öğrenim gören öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmada fen lisesi, sosyal bilimler lisesi ve Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin coğrafya derslerinde herhangi bir beceri kazanmadıkları vurgusunun öğrencilerde ön planda olduğunu tespit etmişlerdir. Aktürk (2012), sosyal bilgiler dersinde animasyon ve dijital harita kullanımının öğrencilerin mekân algılama becerisini incelediği çalışmasında animasyon ve dijital harita kullanımının sosyal bilgiler derinde öğrencilerin akademik başarılarını arttırdığını tespit etmiş, sosyal bilgiler dersinde özellikle öğrencilerin kavramakta zorlandığı coğrafya konularının işlenmesinde bilgisayar destekli

görsel öğelerin kullanılmasının öğrencilerin başarısı üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Üzümcü (2007), ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde harita okuma becerisinin aktif öğrenme yöntemiyle kazandırılmasını incelediği çalışmasının sonucunda aktif öğrenme etkinliklerinin öğrencilerin harita okuma becerisini olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Balkan (2007), harita kullanmanın derse karşı tutum, hatırd tutma ve başarıya etkisini incelediği çalışmasında harita kullanılarak yapılan öğretimin öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki akademik başarılarını, derse karşı tutumlarını ve hatırd tutma düzeylerini arttırmada etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri okullara göre puan ortalamalarına bakıldığında üst sosyo-ekonomik seviyedeki okulda öğrenim gören öğrencilerin ortalama puanın (40.89), orta düzey sosyo-ekonomik çevredeki okuldan (32.15) ve alt düzey sosyo-ekonomik çevredeki okul (29.15) daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Sarier (2016), öğrencilerin akademik başarılarında hem kendilerinden, hem ailelerinden ve okulun bulunduğu çevreden kaynaklı faktörlerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Bu sonuçlar bireyin okul hayatındaki başarısında içerisinde yer aldığı sosyo-ekonomik çevrenin yani ailenin sunduğu imkânların öğrencinin akademik başarısında birebir etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Ulaşılabilir konumda olan her türlü destekleyici unsurun ister istemez başarıda etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkeninin harita okuryazarlık beceri düzeylerine etkisine bakıldığında erkek öğrencilerin (35.25) ortalamasının kadın öğrencilerden (34.73) daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan bazı araştırmalarda bu sonucu destekler niteliktedir. Araştırmacı öğretmen adaylarının, cinsiyet farkı gözetmeksizin harita okumaya ilişkin benzer öz yeterliliklere sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Kartal ve

Koç (2017), 9. sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerini inceledikleri çalışmalarında erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre harita okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Araştırma sonucunda hem harita okuryazarlık düzeyleri hem de bileşenleri açısından kadın ve erkek öğrenciler arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır. Göksel (2007), sosyal bilgiler öğretiminde harita ve grafik kullanımının eğitimi destekleme düzeyini incelediği çalışmasında cinsiyetin harita ve grafik kullanımını belirleme noktasında belirleyici bir unsur olmadığını tespit etmiştir. Ertuğrul (2008), cinsiyetin 6. sınıf öğrencilerinin harita ve küre kullanımı konusunda belirleyici bir etkisinin olmadığını tespit etmiştir. Koç ve Çifçi (2016), yaptıkları çalışmada cinsiyet değişkenine göre erkek öğretmen adayları lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Erkek öğretmen adaylarının kadın öğretmen adaylarına göre harita çizme ve harita kullanma becerilerinin daha iyi olduğunu sonucuna ulaşmıştır. Kartal (2016), ortaöğretim öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerini incelediği çalışmasında cinsiyet farklılığı göz önünde bulundurulduğunda harita okuryazarlığı açısından erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dikmenli (2015), yaptığı çalışmada erkek öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeylerinin kadın öğretmen adaylarına göre anlamlı farklılık yaratacak düzeyde daha iyi olduğunu tespit etmiştir. Araştırmacı bu sonucu erkek öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı düzeyinin kız öğretmen adaylarına göre yüksek çıkmasıyla bağlantılı olmasına bağlamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyinin çocuklarının harita okuryazarlık beceri düzeylerini etkilediği anneleri üniversite mezunu olanların ortalama puanlarının anneleri okuryazar olmayan, ilkokul mezunu olan, ortaokul mezunu olan ve lise mezunlarına göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının eğitim düzeyinin çocuklarının harita okuryazarlık beceri düzeylerine etkisine

bakıldığında babaları lise ve üniversite mezunu olanların ortalama puanlarının babaları okuryazar olmayan, ilkokul mezunu olan ve ortaokul mezunlarına göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Anne babanın eğitim düzeyinin çocukların eğitiminde önemli bir katkısının olduğu yadsınamaz. Çocukların bilgi dağarcığının gelişmesinde, bilgi kaynaklarına ulaşmalarında anne babanın akademik altyapısı öğrencinin okul hayatını destekleyici bir unsur olarak değerlendirilebilir. NAEP (1994), tarafından yapılan araştırmada ailenin eğitim seviyesi ile öğrenci başarısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kartal (2016), 9. sınıf öğrencilerinin ebeveynlerinin eğitim düzeylerine göre harita okuryazarlık düzeyleri arasındaki farkın manidar olmadığını, anne babası farklı düzeyde eğitim seviyesine sahip öğrencilerin harita okuryazarlık düzeyleri açısından birbirine yakın ortalamaya sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyinin onların harita okuryazarlık beceri düzeylerine etkisine bakıldığında aylık geliri 6000 lira ve üzeri olan ailelerin öğrencilerinin ortalama puanın araştırmaya katılan diğer tüm öğrencilerden daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ailenin sunduğu imkânlar sayesinde istenilen bilgiye erişim kolaylığı öğrencinin başarısını olumlu yönde etkileyebilmektedir. Vural (2013), öğrencilerin gelir düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında öğrenci gelirlerinin akademik başarılarına etkileri kapsamlı gelir-gider incelenmesi neticesinde özellikle akademik başarısı ortalama düzeyde gerçekleşen dolayısıyla daha sosyal olduğu düşünülen gurubun, akademik başarıları düşük ve yüksek olan guruplara oranla daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Örneklem yoğunluğunun akademik başarısının ortalama düzeyde ağırlıklı olması nedeniyle sonuçların bundan etkilenmiş olduğu araştırmacı tarafından belirtilmiştir. Önür (2013), gelir düzeyinin eğitim imkânlarından yararlanma düzeyine etkisini incelediği araştırmasında ailelerin ekonomik yönden avantajlı ya da dezavantajlı olma

durumu, onların çocukları için oluşturacakları eğitim ortamının özelliklerini doğrudan etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Çiftçi ve Çağlar (2014), ailelerin sosyo-ekonomik özelliklerinin öğrenci başarısı üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmalarında ailelerin sahip oldukları ekonomik, sosyal ve kültürel unsurlar bir bütün olarak bireylerin eğitim sürecinde kullanabilecekleri finansal kaynakları, buna bağlı olarak sağlanacak ek materyalleri, anne ve babanın okul hayatına ilgi ve desteğini etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Söz konusu faktörlerin gerek öğrencilerin akademik başarıları, gerekse de üniversite sonrasında elde edilecek kazançlar açısından önemli olduğu değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin atlas sahibi olup olmamalarının harita okuryazarlık beceri düzeylerine etkisine bakıldığında atlas sahibi olan öğrencilerin ortalama puanın atlası olmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgiler dersi işlenirken öğrencilerin ilk başvuru kaynaklarının birisi atlaslardır. Öğretim kademeleri boyunca konum, semboller, yön tayini, mesafe hesaplanması, bilgi toplama ve sonuçların elde edilmesi, haritaların çizimi gibi genel beceriler kazandırılmasında atlaslardan yararlanılmalıdır. Ders kitapları da, haritayı öğrenmede ve belirli fiziki kavramların öğretiminde atlaslara referans verebilmelidir. Böylece öğrencide, güven duygusu ve beceri geliştiği gibi, öğrenmenin de kolay ve kalıcı olmasını sağlayacaktır (Girgin, Ertürk, Sever ve Güner, 2001). Kartal (2016), yaptığı çalışmada öğrencilerin harita kullanma sıklığının harita okuma, yorumlama, taslak harita çizibilme becerilerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında birtakım önerilerde bulunulmuştur:

Öğrencilerin harita okuryazarlık düzeylerinin orta düzeyde olduğu ortaya çıktığından sosyal bilgiler ders kitaplarında harita okuryazarlığının geliştirilmesiyle ilgili içerikler artırılabilir. Okul koridorlarında veya sınıflarda ilgi çekici haritalar hazırlanabilir.

Öğrencilere ara sıra harita çizme ödevleri verilebilir. Farklı sınıf düzeylerinde öğrencilerin harita okuryazarlık düzeylerini ortaya çıkaracak çalışmalar yapılabilir. Harita okuryazarlığını geliştirmeye yönelik ilgi çekici ders olabilecek yapbozlar, dilsiz haritalar, kabartma haritalar, kum havuzları gibi materyalleri hazırlanabilir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin harita okuryazarlığı ile ilgili görüşlerini tespit etmek amacıyla çalışmalar yapılabilir. Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencileri ve sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerinde geniş kapsamlı harita okuryazarlığı çalışmaları yapılabilir. içermelidir.

Kaynakça

- Akar, B. (2008). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita kullanma düzeylerinin ve harita kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Akengin, H., Tuncel, G. ve Cendek, M. E. (2016). Öğrencilerde harita okuryazarlığının geliştirilmesine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 34, 61 - 69.
- Aktürk, V. (2012). *Sosyal bilgiler dersinde animasyon ve dijital harita kullanımının öğrencilerin mekânı algılama becerilerine yönelik etkileri*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Altınbilek, M. S. ve Sanalan, V. A. (2005). Coğrafya okuryazarlığı I: Giriş. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13, 341 - 357.
- Balkan, A. (2007). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde harita kullanımının derse karşı tutuma, başarıya ve hatırda tutma düzeyine etkisi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Bekdemir, Ü. ve Polat, S. (2016). Sosyal bilgiler 5. ve 6. sınıf ders kitaplarında harita kullanımı, *EKEV AKADEMİ DERGİSİ*, 68, 362 – 382.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

Cemaloğlu, N. (2005). *Eğitim Ortamında Öğretim Araçları*, Leyla Küçükahmet (Ed.), *Sınıf Yönetimi*, Ankara: Nobel Yayınları.

Clarke, D. (2003). *Are you functionally map literate?*, proceedings of the 21st international cartographic conference (ICC) Durban, South Africa, 10 – 16 August, 713-719.

Cohen, L., Manion. L. and Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. Sixth Edition. Routledge. London. Taylor & Francis Group.

Çepni, S. (2005). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Üçyol Kültür Merkezi. Trabzon. Matbaacılık.

Çiftçi, C. ve Çağlar, A. (2014). Ailelerin sosyo-ekonomik özelliklerinin öğrenci başarısı üzerindeki etkisi: Fakirlik kader midir? . *International Journal Human Sciences*, Volume 11, Issue 2, 155-175.

Demiralp, N. (2009). Haritalarla öğrenme, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (4), 955 - 973.

Demirkaya, H., Çetin, T., ve Tokcan. (2004). İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yön kavramı Öğretiminde Kullanılabilecek Metotlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, 3, 39-70.

Dikmenli, Y. (2015). Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 10/3, p. 353-368.

Duman, B. ve Girgin, M. (2007). Eğitim fakültesi öğrencilerinin harita okuryazarlığına ilişkin görüşleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17, 185 - 202.

Ertuğrul, Z. (2008). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita ve küre kullanım becerilerinin tespiti*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Girgin, M., Ertürk, M., Sever, R. ve Güner, İ. (2001). Coğrafya öğretiminde atlaslar. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 6, 45 - 59.

Göksel, O. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde harita ve grafik kullanımının eğitimi destekleme düzeyi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.

History-Social Science Curriculum Framework and Criteria Committee. (2005). *Science history-social science framework for California Public Schools*. California: California Department of Education.

İncekara, S. ve Kantürk, G. (2010). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının haritalarla ilgili temel görüşleri ve harita kullanımına yönelik yaklaşımları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21, 240 - 257.

Kartal, F. ve Koç, H. (2017). Ortaöğretim (9. Sınıf) öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 37, 179 - 198.

Kartal, F. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

Kocalar, A. O. ve Demirkaya, H. (2014). Coğrafya öğrenmek niçin önemlidir? Lise öğrencilerinin algıları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 32, 123-144.

Koç, H. ve Bulut, İ. (2014). Gestalt kuramının öğrencilerin harita okuma ve yorumlama beceri düzeyleri üzerine etkisini belirlemeye yönelik bir inceleme. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 30, 1 - 19.

Koç, H. ve Çifçi, T. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 34, 9 - 20.

Koç, H. (2008). *Coğrafya öğretim programındaki kazanımların öğrencilerin harita beceri düzeyleri üzerine etkisi*, (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2017). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*, Ankara.

Merç, A. (2011). *Sosyal bilgiler ve okul öncesi öğretmenliğinde eğitim gören öğrencilerin mekân bilgisi ve harita okuma becerisi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

National Education Process. (1994). *Geography Report Card. National Assesment of Educational Progress*, Princeton, Washington DC.

Naylor, D. T., & Diem, R. (2001). *Elementary and middle school social studies* (3th ed.). New York: McGraw-Hill Higher Education.

Öcal, A. (2007). *İlköğretim sosyal bilgiler 6. sınıf öğrencileri mekansal biliş becerilerinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Öğütveren, M. (2014). *Sosyal bilgiler 6. sınıf coğrafya konularının öğretiminde google earth programının başarıya etkisi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Giresun Üniversitesi, Giresun.

Önür, H. (2013). Gelir düzeyinin eğitim imkânlarından yararlanma düzeyine etkisi: Süleyman Demirel fen lisesi ve Atatürk lisesi örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 18, 259- 277.

- Özcan, F. (2015). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının harita okuma öz yeterlilik ve başarı düzeyleri*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
- Öztürk, C. (2007). *Coğrafya: Gelişimi, içeriği, eğitimi*. S. Karabağ ve S. Şahin, (Ed.), Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi (1-51). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sarıer, Y. (2016). Türkiye’de Öğrencilerin Akademik Başarısını Etkileyen Faktörler: Bir Meta-Analiz Çalışması, *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 3, 609 – 627.
- Sönmez, Ö. F. (2013). *Sosyal Bilgiler için çoklu okuryazarlık*, Ebru Gençtürk, Kadir Karatekin (Ed), Ankara: Pegem Akademi.
- Sönmez, Ö. F. ve Aksoy, B. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin harita beceri düzeylerinin belirlenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/1, p.1905-1924.
- Tabanlı, C.M. (2014). *7. Sınıf sosyal bilgiler dersinde cbs kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Ünlü, M. (2011). Coğrafya Derslerinde Coğrafi Becerilerin Gerçekleşme Düzeyi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(4) , 2155 - 2172.
- Üzümcü, O. N. (2007). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde harita okuma becerisinin aktif öğrenme yöntemiyle kazandırılması*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Vural, M. (2013). Öğrencilerin gelir düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Akademik Bakış Dergisi* sayı: 35, 1-18.

Extended Abstract

Social studies course helps individuals to perceive, to understand and to interpret the world they live by beginning this in their nearby environment. As it is interdisciplinary, this course is closely associated with geography. In terms of contributing to the multidimensional development process of the individual map literacy skills underlying students' geographical knowledge and skills are also important. This study was decided to find out if these skills which, in a way, constitute the basis of geographic literacy were acquired by secondary school students and to what extent they used this skill. With this study, the answers for the questions as whether the 7th graders have sufficient knowledge on their map literacy levels and whether the curriculum of social studies course is satisfactory in terms of developing the students' map literacy skills will have been sought. This research in which the 7th graders' map literacy skills were evaluated is a qualitative study in screening model. The sample group of the research consisted of 96 7th graders chosen through not random purposeful criterion sampling in 3 secondary schools in the city center of Adiyaman. The selected schools were considered to be distinct socioeconomically. For this purpose, a secondary school at the socioeconomically high level, a socioeconomically moderate secondary school and a secondary school at the socioeconomically low level were selected in the city center of Adiyaman province. The 7th graders were preferred for the research because social studies course is last studied at this grade and all acquisitions of social studies course and all skills regarding the research issue are thought to be acquired by them. The research was conducted in April in the 2nd term in 2016 - 2017 education year. A question form developed by the researcher was employed as the data collection tool in the research. The questions were formed based on acquisitions of the curriculum of 2017 social studies course in secondary school. It was revealed through the findings of the research that the 7th graders' map literacy levels were mainly at intermediate level. The students' geographic knowledge is thought not to improve sufficiently as they only

memorized what they were taught during the course period but they didn't employ it too much in practice. This is also thought to happen because they did not study on maps and interpret geographic knowledge sufficiently. The fact that the workbooks for social studies course for secondary school don't involve the sufficient number of activities on map literacy it can be said that the development of these skills has a negative effect on. The research study is thought to be an important data source for further studies on this field. The content on map literacy can be increased in course books for social studies. More activities on this issue can be employed in workbooks. More interesting maps, and in greater number, can be added in social studies course books. Social studies teachers can contribute to further development of these skills by using various activities and materials while teaching the topics related to map literacy. Corners for maps can be designed in school corridors or in classrooms. Students can be made to draw maps as homework.

Sevgili öğrenciler;

Bu araştırma, 7. sınıf öğrencilerinin harita okuryazarlık beceri düzeylerini tespit etmek amacıyla yapılmaktadır. Araştırmadan elde edilecek veriler bilimsel amaçlar için kullanılacağından isminizi yazmanıza gerek yoktur. Gösterdiğiniz ilgi, işbirliği ve katkınız için teşekkür ederim.

Cinsiyetiniz:

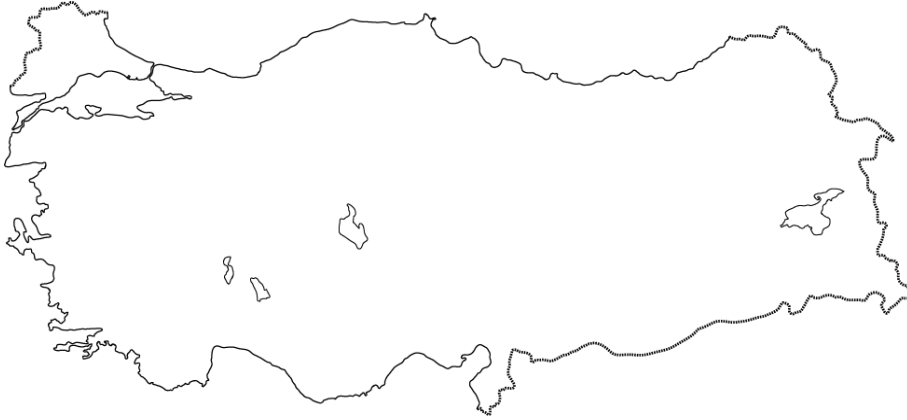
Annenizin Eğitim Durumu:

Atlasınız var mı? Evet ( ) Hayır ( )

Babanızın Eğitim Durumu:

Ailenizin Aylık Ortalama Geliri:

1- Aşağıda verilen Türkiye haritası üzerinde ana ve ara yönleri çiziniz?

2- Size fiziki bir harita çizme görevi verilse çizeceğiniz haritada aşağıda verilen sembolleri nerelerde kullanırsınız karşlarına yazınız?

(1) .....

(2) .....

(3) .....

(4) .....

(5) .....

3- Suriyeli bir mülteci aile ülkelerinden yola çıkıp önce Kıbrıs'a daha sonra Türkiye'ye geçip Ege Denizini geçerek Yunanistan üzerinden Avrupa'ya geçmek istemektedir. Bu ailenin izlemesi gereken yolu harita üzerinde çiziniz?

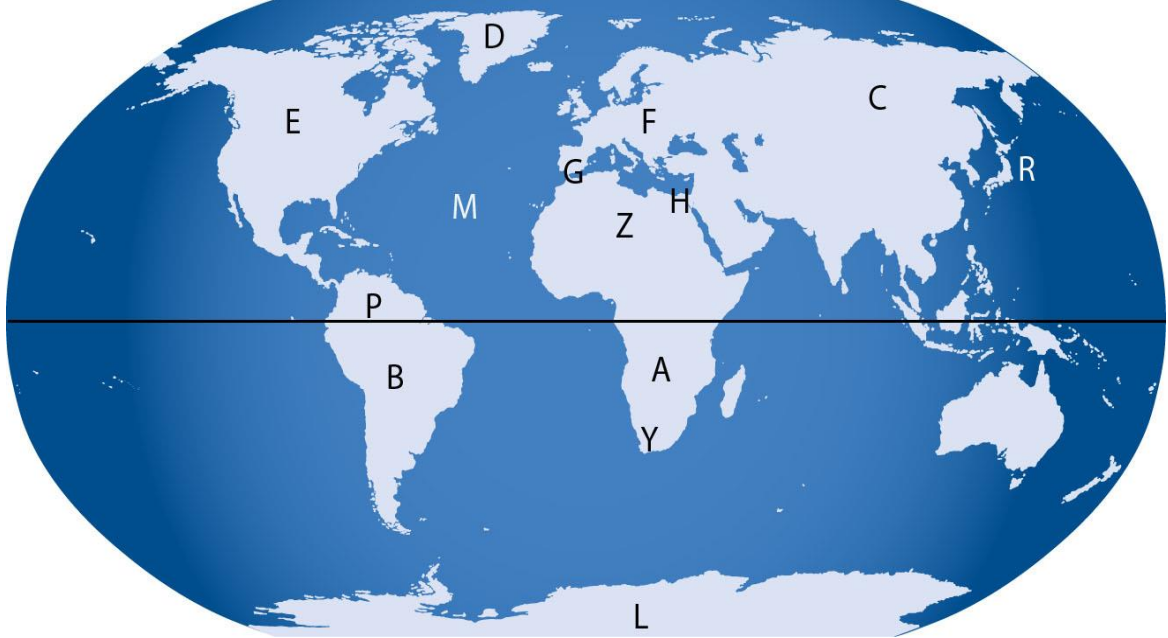

4-Aşağıda verilen harita üzerinde yaşadığınız ili gösterip ilinizin kuzey, güney, doğu ve batıdaki komşularının isimlerini üzerine yazınız?

5- Dünya batıdan doğuya doğru döndüğüne göre aşağıda verilen haritada güneşin en erken doğacağı yeri ve en geç batacağı yeri harita üzerinde gösteriniz?

6- Aşağıdaki haritada hangi noktalar arasındaki kuşuçuşu uzaklık en fazladır.

